

СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕНЬ ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДРУГІЙ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ

Н.Ю. Уланович

Київський національний лінгвістичний університет

Останнім часом дедалі більше уваги приділяється формуванню мовних компетентностей у другій іноземній мові (ІМ2), яке пов'язане із зростаючою потребою у високоосвічених фахівцях зі знаннями двох і більше іноземних мов. Розуміючи важливість знання ІМ2, вчителі та викладачі іноземних мов в умовах меншої кількості годин, яка відводиться на вивчення ІМ2, вже з перших занять починають інтенсивно працювати над лексичною та граматичною сторонами мови, часто ігноруючи фонетичний аспект або зводячи навчання вимови до пояснення артикуляції окремих характерних для цієї мови звуків. Акцент на розвитку мовленнєвих умінь студентів найчастіше призводить до того, що фонетична сторона залишається поза увагою, а загальне розуміння усного висловлювання та адекватна граматично та лексично правильно оформлена відповідь трактується як цілком достатній доказ сформованості фонетичної компетентності студентів.

На нашу думку, фонетична компетентність (ФК) у структурі іншомовної комунікативної компетентності є важливою, оскільки є передумовою успішного спілкування, основою мовлення та нерозривно пов'язана з формуванням лексичних та граматичних навичок. Водночас порушення мовної норми та інтонаційного оформлення мовлення ускладнює іншомовну комунікацію, призводить до помилкового тлумачення смислу висловлювання та знижує ефективність повноцінного спілкування.

Аналіз методичної літератури свідчить, що у методиці навчання ІМ2 накопичено деякий теоретичний та практичний досвід. Насамперед, це наукові дослідження О. Б. Тарнопольського, І. Л Бім, М. В. Барішнікова, Б. А. Лапідуса, А. В. Щепилової, М. К. Денисова, У. Хіршфельд, Б. Хуфайзен, Г. Нойнер та ін., які вивчали загальні проблеми навчання ІМ2, у тому числі проблему формування ФК в ІМ2. Фонетичний аспект навчання ІМ2 був предметом розгляду наукових досліджень В. А. Миськів, О. С. Заєць, О. О. Плющай, О. О. Ільнера, Н. - П. Г. Аталаєвої, О.О. Ямщикової, І.В, Є. М. Вишневської, І. В. Фролової, А. П. Голубєва, І. Б. Смирнової, М. Г. Санігурської, Ю. В. Колбишевої.

Напрацювання вітчизняних та зарубіжних науковців дозволяє нам визначити особливості формування ФК в ІМ2 на сучасному етапі.

Оскільки навчання ІМ2 відбувається в умовах контакту трьох мов – ІМ1, ІМ2 та рідної мови, доцільно брати до уваги інтерферуючий вплив двох мов на процес формування ФК в ІМ2. У процесі оволодіння нормативною вимовою ІМ2 найбільшою перешкодою є явище фонетичної інтерференції, яка проявляється на сегментному та супrasegmentному рівнях.

Психологічні особливості та типи фонетичної інтерференції у навчанні ІМ2 висвітлені у праці О. О. Ямщикової [2]. На переконання автора, існує чотири типи фонетичної інтерференції: недостатня диференціація, надмірна диференціація, неправильна інтерпретація та субституція, по відношенню до

яких учні характеризуються різним ступенем резистентності. Заслугою дослідника є також встановлення залежності рівня інтерференції від домінуючої форми сприйняття та фіксації навчального матеріалу.

Слід відмітити, що розробку та добірку фонетичного матеріалу потрібно здійснювати на основі компаративно-зіставного аналізу фонетичних систем контактуючих мов з метою виявлення зон трансферу РМ, ІМ1 та ІМ2. Це дозволяє полегшити та зробити доступним формування ФК в ІМ2, передбачити та попередити фонетичні помилки.

Поза увагою науковців не залишається врахування рівня володіння ІМ1. Так, І. Л. Бім переконана, що студент з достатніми знаннями ІМ1 (Тарнопольський О.Б. визначає їх як рівень В1 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти) менше підпадає під вплив інтерференції, тому у цьому випадку з'являється більше можливостей для позитивного переносу або трансферу. Це свідчить про розвинену здатність студента користуватись декількома кодами для висловлення думки. Крім того, ІМ1 може використовуватись у якості метамови (Metasprache), тобто допоміжним засобом для описання фонетичних явищ ІМ2.

Без сумніву, на успішність формування ФК в ІМ2 впливають проміжок часу між вивченням ІМ1 та ІМ2 (чим менша ця величина, тим суттєвішим є вплив ІМ1) та вік учнів. Вважається, що ідеальної вимови можна досягти до 11 років (Нойнер Г., Хуфайзен Б.), тому студенти сильніше підпадають під негативний вплив фонетичної інтерференції.

Особливої уваги у формуванні ФК в ІМ2 заслуговує саме початковий ступінь, тому що саме на початку вивчення ІМ2 найсуттєвіше спостерігається фонологічний вплив ІМ1, тобто, коли студенти вимовляють схожі за написанням слова (когнати) як «інтернаціональні» або використовують їх як певну «модель». Цей феномен виникає через співіснування у свідомості студентів двох мовних мелодик: РМ та ІМ1. Нова фонетична система ІМ2 сприймається як уже засвоєна іноземна [3, с. 32-33]. Звуки та інтонаційні моделі ІМ2 сприймаються та засвоюються через «фільтр» РМ та ІМ1, тобто, через своєрідну призму набутих фонетичних знань, сформованих фонетичних навичок та загальної мовної усвідомленості.

Аналізуючи методи формування ФК в ІМ2, можна стверджувати, що дедалі більше науковців наголошують на врахуванні навчального та лінгвістичного досвіду, який студенти отримали у процесі вивчення ІМ1 та РМ, з одного боку, та на комплексній паралельній роботі над фонетикою, граматикою та лексикою у говорінні, аудіюванні, читанні та письмі, з іншого боку, яка відбувається у межах комунікативного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бим И. Л. Концепция обучения второму иностранному языку (немецкому на базе английского): Учебное пособие / Инесса Львовна Бим. – Обнинск: Титул, 2001. – 48с.
2. Ямщикова О. А. Психологические особенности и типы фонетической интерференции при обучении второму иностранному языку: дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Ольга Александровна Ямщикова. – И., 2000. – 160с.

3. Neuner G., Hufeisen B. Deutsch im Kontext anderer Sprachen. Tertiärsprachendidaktik: Deutsch nach Englisch / Gerhard Neuner, Britta Hufeisen. – München: Langenscheidt, 2003. –181 S.